

Atlantická charta: Koncepčný rámec anglo-amerického hegemonizmu

- CZ24 News | 9. srpna 2021

Začiatkom augusta uplynie 80. rokov, odkedy sa americký prezident Franklin Delano Roosevelt vybral na pobrežie vtedajšieho britského domínia Newfoundlandu, aby tam v zálive Placentia Bay uzavrel s britským premiérom Winstonom Churchillom epochálnu dohodu. Do dejín sa zapísala ako Atlantická charta.

Dňa 14. augusta 1941 zverejnili v Londýne a Washingtone jej text pod byrokraticky znejúcim titulom: Spoločné vyhlásenie prezidenta a ministerského predsedu. O desať dní, 24. augusta 1941, si ho osvojil britský parlament a o mesiac neskôr schválila Atlantickú chartu v Londýne Spojenecká rada. Charta sa odvtedy bytostne týkala aj Stredoeurópanov, pretože v metropole nad Temžou ju odobrili exilové vlády Československa, Poľska a Juhoslávie, ako i Grécka, Nórska, Holandska, Luxemburska, Belgicka a Slobodného Francúzska.

Koalícia proti koalícii

Vskutku svetové parametre dostala pripojením sa Sovietskeho zväzu. ZSSR sa stal v roku 1941 kľúčovým členom spojeneckej koalície, ktorá čelila vojenskej mašinérii nacistického Nemecka v Európe a cisárskeho Japonska v Ázii. Adolf Hitler zaútočil na Sovietsky zväz 22. júna 1941. Japonsko už o desať rokov skôr vpadlo do Mandžuska a 7. júla 1937 otvorilo ofenzívu proti Číne. V máji 1939 prepadla krajina vychádzajúce slnka Mongolsko. Sovietske hranice sa sporadicky pokúšala prerážať od leta 1938.

Dňa 27. septembra 1940 uzavrelo Nemecko v Berlíne tzv. Pakt troch veľmocí s Japonskom a Talianskom. Závratné úspechy Wehrmachtu v bleskových vojnách na území kontinentálnej Európy zbavili vlády krajiny, ktorým Berlín ponechal formálnu samostatnosť zdravého skepticizmu a začali sa pripájať k tomuto paktu „z vlastnej vôle“: 20. novembra 1940 Maďarsko, 23. novembra Rumunsko, 24. novembra Slovenský štát, 1. marca 1941 Bulharsko, 25. marca Juhoslávia a 15. júna Chorvátsko.

Kráľovskému letectvu jeho veličenstva sa síce na jeseň 1940 podarilo odraziť nápor nemeckej Luftwaffe v tzv. bitke o Britániu, ale za vysokú cenu. Ostrovná monarchia ostala vojensky oslabená a hospodársky takmer izolovaná. Na jej koloniálne državy v juhovýchodnej Ázii si brúsilo zuby imperiálne Japonsko. Finančné kartely z londýnskeho City sa presúvali do bezpečného New Yorku a nadnárodný kapitál bol pripravený chladnokrvne profitovať z demontáže svetového poriadku Pax Britannica. Druhá svetová vojna naberala tempo a podľa kalkulácii finančnickej plutokracie mala zruinovať i mocnosti Osi a Sovietsky zväz, čím by sa skončilo experimentovanie s totalitami stalinistického, fašistického a nacistického variantu. Na troskách Európy sa po skončení druhej svetovej vojny malo zavádzať usporiadanie vzťahov pod dohľadom nadnárodných riadiacich štruktúr. Tie sa snažili poučiť z chýb a slabín pokusov o nastolenie globálnej správy po prvej svetovej vojne.

Deklarované zámery

Bez porozumenia týchto súvislostí sa bežný občan neprestáva čudovať nad idylickou a odosobnenou lexikou Atlantickej charty. I keď sa jej autorstvo pripisuje štátnickej dvojici Churchill – Roosevelt, obaja prominenti sa pri koncipovaní jej zásad riadili očakávaniami transatlantických finančných klanov. Radoví Američania a Briti nenachádzali v ôsmich bodoch, z ktorých pozostáva text charty,

veľa užitočného pre seba alebo pre svoje rodiny. Pripomínala im záhlavia medzinárodných zmlúv z oblasti obchodu a práva. Neboli ďaleko od pravdy. Honosne formulovaná Atlantická charta vytvorila podklad pre formulovanie oficiálneho znenia Charty OSN.

Už 1. januára 1942 podpísalo 26 krajín protihitlerovskej koalície, pripojených k Atlantickej charte, krátky dvojbodový dokument, ktorý dostal neskôr pomenovanie Deklarácia Spojených národov. K momentu posledného výstrelu druhej svetovej vojny stúpol počet jeho signatárskych štátov na 47. V bode č. 1 si slúbili, že vložia do vojny proti Paktu troch veľmocí všetky vojenské a hospodárske zdroje. V bode č. 2 sa zaviazali neuzatvárať s nepriateľmi separátne mier alebo prímerie.

Multiplikačný efekt pôvodne bilaterálnej anglo-americkéj Atlantickej charty zmnožením dvoch krajín na 47 bol svojím spôsobom obdivuhodný. Etabloval na svetovej scéne angloamerický rámec pre povojnové usporiadanie, v ktorom mal byť hlavným zmyslom diania a jestvovania hladký pohyb kapitálu, tovarov, služieb a (ľudských a nerastných) zdrojov.